

Flere spændende træer i Træregisteret

More exciting trees in the Tree Register

HANS ERIK LUND

Illustration overfor:
Bøgen ved Grøndal. Foto: Hans Erik Lund

Træregisteret rummer bemærkelsesværdige træer af mange slags. Der er over 180 forskellige arter eller varianter (taxa).

Ud over de bemærkelsesværdige har Træregisteret leveret data i forbindelse med ege og biodiversitet, viden om kvindetræer, registrering af træer, der ikke ses ofte (fx tarmvridrøn og ægte kastanje), lokationer for ege til forfattere af bøger om ege samt tydeliggjort hvor der kunne være fare for træer i forbindelse med byggeri (fx tempeltræet ved Sølund i København, træerne i den vestlige del af Forstbotanisk Have, træerne i parken til det tidligere Vilvorde kursusshotel).

Og for nylig er jeg blevet spurgt om de 275 egetræer, der blev uddelt til datidens kommuner i anledning af 150-året for grundloven af 1849.

Træregisteret har ikke rettigheder mht. fredning af træer, men kan medvirke til at træerne og deres mulige skæbne bliver kendt i offentligheden.

I de foregående to årsskrifter har jeg skrevet løst og fast om nogle af de spændende træer i Træregisteret. Men med i alt næsten 1900 omtaler af 1500 registrerede træer (der er mange omtaler af fx Kongeegen), er der mange flere, som fortjener at blive nævnt.

Nedenfor har jeg beskrevet nogle flere af de træer, der har gjort indtryk på mig. Det er altså et helt subjektivt udvalg.

KLOPSTOCKS EG

Dendrologisk Forenings Træregister indeholder ikke kun tykke, høje, sjældne eller gamle træer, men også træer, som har eller har haft kulturel betydning. Klopstocks Eg er et sådant træ, og er bestemt et besøg værd.

Fra Sorgenfri Station går man ned på Prinsessestien og 800 meter mod vest, dvs. i nordkanten af Lyngby Åmose i Virum, der er et lavtliggende område med Mølleåen som sydgrænse.

Træet står midt i stiens forløb og er derfor synlig fra lang afstand, og det fremtræder meget stort og bastant. Næsten uomgængeligt. Kronen er lavt ansat, fyldig, nogenlunde symmetrisk og med meget kraftige grene, der er holdt sammen ved hjælp af wirer. Man må lide for skønheden. På fotos fra 1900-1910 står egen ret frit, mens den i 2011 var omgivet af en selvsået bevoksning af rødel.

Træet har fået sit navn efter den tyske digter Frederick Gottlieb Klopstock (1724-1803), der opholdt sig i Danmark i perioden 1751-1771. Han var inviteret af Frederik V og boede om sommeren på hvad der nu er Lyngby Hovedgade. Han vandrede ofte i Åmosen.

Klopstock var digter af den følsomme type, og han mindes årligt når Klopstock-selskabet mødes under træet, og hvor der oplæses fra hans og Goethes værker. Klopstocks tekster har været en sand lidelse for elever til tysk-eksamen, for han skrev ikke just tekster med et beskedent lixtal. Og så på tysk!

Klopstocks Eg har om sommeren også været mødested for byens finere damer, der her kunne sladre lidt med hinanden om de ikke-tilstedeværende, sådan som mennesker jo til alle tider har haft for vane.

Klopstocks Eg blev fredet i 1956 på initiativ af Danmarks Naturfredningsforening. Egen angives at være 800 år gammel. Det er nok i overkanten, for træet har stået frit. Det har derfor kunnet udfolde sig med en stor krone, og dermed haft mulighed for en pæn årlig tykkelsesvækst (4).

DE FIRE SKOVFOGEDER

Frijsenborg gods er stort. Meget stort, og er sammen med Wedellsborg Danmarks største gods. To af mine studiekammerater har været skovridere på stedet. Det var derfor naturligt at besøge nogle af de

Klopstocks Eg i Lyngby Åmose

De fire skovfogeder (douglasgran) på Frijsenborg Skovdistrikt

bemærkelsesværdige træer, der står i Frijsenborgs skove, herunder "De fire Skovfogeder", som vokser langs vejen Linien i Favrskov.

Efter lokal tradition er de fire douglasgraner plantet samtidigt af hver sin skovfogedelev ved Frijsenborg Gods. Hver elev havde sin forestilling om den mest ideelle plantemetode og man lod det komme an på en prøve.

Træerne blev plantet side om side langs med skovvejen Linien, lensgrenens privatanlagte vej fra slot og avlsgård til Hinnerup. Douglasgranerne står der endnu og lever tilsyneladende i bedste velgående uanset plantemetode. Eleverne mindes i navnet "De fire Skovfogeder". Området omkring træerne er heldigvis holdt fri for selvsåede træer og buske, hvilket tydeliggør deres størrelse.

Træerne kan ses viden om og fungerer på den måde som pejlemærke, foruden at

de ved deres størrelse og form samt ved det indtryk de som gruppe giver, tilføjer landskabet karakter – ikke mindst på de større afstande (6).

Bevoksningen syd for var afdrevet, så det var muligt at komme på en rimelig fotoafstand, så deres størrelse kunne retfærdiggøres.

ASKENE I KALØ HESTEHAVE (SYDDJURS), GRUNDFØR (FAVRSKOV) OG NORD FOR HADERSLEV

For et par år siden blev jeg af vores kasserer Carl Jensen gjort opmærksom på, at det asketræ, der står i Kalø Hestehave, formentlig var større end asken i Grundfør ved Hinnerup lidt NV for Århus.

Da der opstod lejlighed til det, måtte jeg en tur forbi træet, og der var heldigvis også tid til en tur forbi asketræet i Grundfør.

Asken i Kalø Hestehave

Asken ved Haderslev

Asken i Grundfør

Store asketræer er vanskelige at måle omkredsen på, idet de ofte er meget deformede på den nederste del af stammen. Det er altså vanskeligt at afgøre hvilket, der er det tykkeste.

Målingerne viste at omkredsen i brysthøjde på asken i Kalø Hestehave var 5,99 m, asken i Grundfør var 5,52 m. Til trods for måleusikkerhed, er en måling bedre end 10 meninger.

Sidstnævnte træ var i øvrigt svært at finde, for lokalitetsangivelsen var foretaget inden anvendelse af GPS var en praktisk mulighed.

For et par år siden fik jeg en melding fra en lodsejer om, at der lidt NV for Haderslev stod en stor ask i et af hendes gårds markskel, og i 2023 var der lejlighed til komme forbi. Stor og knudret var den, med en omkreds på hele 6,82 m.

Indberetter var glad for at træet kunne komme i Træregisteret som Danmarks hidtil tykkeste.

KÆRLIGHEDSBØGEN - SALTØ, NÆSTVED

Unge mennesker har altid samledes. Ikke altid på et gadehjørne eller i den lokale cafe, men ofte ved markante steder eller træer i omegnen, og hvor der ikke var for mange voksne til stede. Tidligere var der jo en stor landbefolkning, og dermed også unge med god gang i hormonerne.

Et af disse træer er Kærlighedsbøgen i Saltø Skov lidt vest for Næstved. Det er kæmpestort, også selv om det står på et skovdige gennem en lavning. Højden er 33 m og omkredsen 8,6 m. Voksestedet i kanten af bevoksningen har sikkert været en forudsætning for at blive så stort. Træet har ca. 10 stammer, og er rigt forsynet med hjerter og inskriptioner (2).

Der findes flere langt mere omfangsrige bøgetræer, men de er synligt flerstammede fra grunden, og kaldes ofte for "musebøge". Det mener jeg er helt fejlagtigt, for så meget forråd samler en mus nok ikke. Størrelsen på disse skyldes at

Kærlighedsbøgen, Saltø ved Næstved

der er tale om genvækst fra stubbe efter store træer.

Kærlighedsbøgen er derfor den tykkeste målte "normale" bøg i DK til nu.

BYLINDENE I SØLLING

Bylindene ser umiddelbart lidt sølle ud, men da jeg så dem en sen eftermiddag med frost sidst i december, stod de som Giacometti-figurer ved det gamle tingsted i Sølling på Fyn.

Nogle af træerne har det ikke så godt, hvilket måske er et resultat af hård beskæring gennem tiden. Formålet hermed kunne være, at de ikke skulle skærme for meget for kirken umiddelbart øst for.

50 m SØ for kirken ligger en rødkalket skolebygning fra 1793, som jeg blev både glad og overrasket over at finde. Farven gav i høj grad liv til frostlandskabet (2).

Den gamle skole fra 1793 lige syd for kirken.

Bylindene i Sølling

Kæresteparret

KÆRESTEPARRET, HADERSLEV

I Naturstyrelsens Vesterskov ved Haderslev står "Kæresteparret". Det er en bøg og en eg, som vokser meget tæt op ad hinanden. Dem er der flere af her i landet.

Men da jeg så træet, var der for ikke så lang tid siden lavet en fin inskription, ikke stor og dyb, og derfor lidt svær at se. Der stod "Vil du gifte dig med mig". Man

kan let forestille sig et sceneri, hvor den kommende brud er inviteret på en spadseretur forbi Kæresteparret, og hvad der mon fulgte (5).

MOSEBØGENE I JÆGERSPRIS OG SILKEBORG

Disse bøge bliver ikke til noget, der har med gavntræ at gøre, men de har bestemt

Mosebøg, Jægerspris

en værdi på det æstetiske plan. Jeg har kaldt dem for "mosebøge", hvilket nok ikke er den rette betegnelse.

Fælles for dem er, at de har stået i en bevoksning siden de var små og har fået et par store grene sendt ud til siden. Senere er de blevet omgivet af andre træer, men holder stædigt på deres plads. De har ikke groet særligt hurtigt, for der er masser af mos på stamme og grene.

Man kunne også kalde dem Troldekovsbøge.

KLINTEKONGENS PINDESPIL

Mange ved hvad en musebøg er, nemlig et antal bøge, der vokser op meget tæt på hinanden, hvor en mus har samlet bog til forråd, og siden glemt det eller er blevet ædt eller blot gået til.

Der findes dog flere steder bøge, som ikke kan takke musene for deres eksistens. Der går en historie om at bøg ikke kan gro videre med støds kud, hvis de står

syd for en linje gennem Jylland. Jeg har selv fotograferet masser af disse forgæves forsøg på at gro videre.

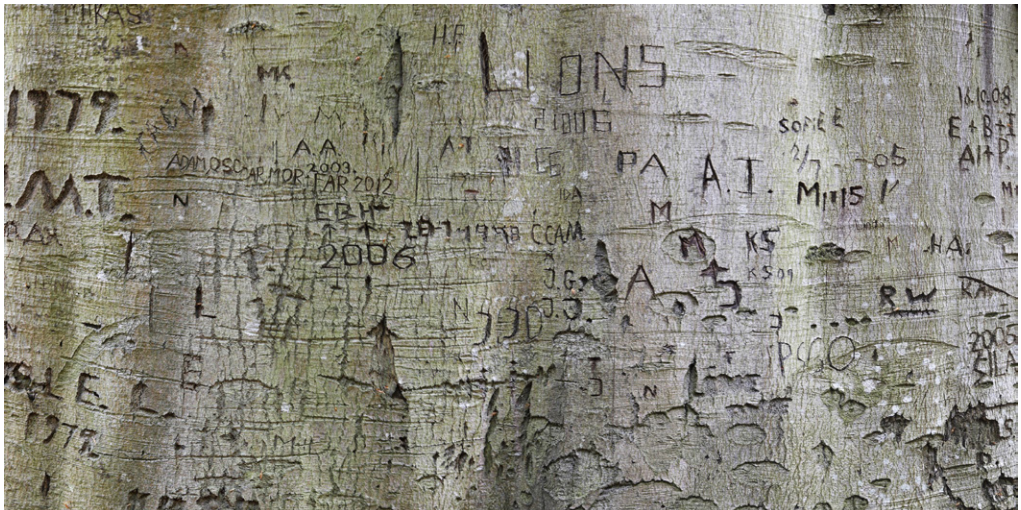
Men der er især på det sydlige Sjælland flere eksempler på meget omfangs- og stammerige bøge, som må have fået en anden start end musenes. Det gælder den tidligere nævnte mangestammede bøg ved Stubberup.

Dendrologisk Forening havde i sommeren 2024 arrangeret en tur til Møn. På turen gennem Jydelejet så vi flere af disse mangestammede bøgetræer, og det største havde fået navnet "Klinterkongens Pindespil. Omkreds ca. 12,75 m, og der kunne tælles omkring 39 stammer.

På den stejle skråning overfor er der flere sådanne træer, dog ikke så store. Årsagen til træernes mangfoldighed må derfor tilskrives styning (i lav højde). At der i flere tilfælde med mangestammede bøge også mangler et eller flere centrale træer, forstærker for mig at se teorien.

Klinterkongens Pindespil (bemærk personen)

Højhuset

HØJHUSET, ODSHERRED

Ods herred skovdistrikt (nu Vestsjælland) rummer en del bemærkelsesværdige træer, fx Teglværksegen. Men især en stor bøg gjorde indtryk på mig. Sund var den bestemt ikke, så det var nok mest på grund af de mange inskriptioner, der er lavet hele vejen rundt om stammen i 1½ - 2½ m højde.

Billedet af inskriptionerne er sat sammen af et større antal billeder taget rundt om træet.

Højden på træet er ca. 35,5 m, så navnet er passende. Som noget ret usædvanligt er der ryddet en masse opvækst rundt om træet. Ros for det!

Skomageregen, Tranekær

SKOMAGEREGEN MED TRÆETS BØN, TRANEKÆR

Ved nordenden af Slotssøen ved Tranekær står en flot eg. Den hedder Skomageregen. Det lyder ikke afskrækkende i sig selv, men har en alvorlig baggrund, idet en skomager hængte sig i træet i 1800-tallet.

Træet er stort og flot og står et sted med udsigt til Tranekær Slot. Det var en fin overraskelse, da jeg gik rundt om søen og pludselig så træet. Overraskelsen forstærkedes af den rødmaledede udsigtsbro ud mod søen samt af et skilt med "Træets bøn".

Træets bøn er oprindelig portugisisk, oversat til engelsk og videreoversat til dansk af Frank Jæger, der boede i Tranekær. Den engelske tekst kom fra en engelsk skovbrugsstuderende, som foranledigede fremstillingen af skiltet og teksten. Frank Jæger brugte flere dage på at gruble over de rette ord, og var særlig stolt over ordet "kistefjæl" (2) (3).

Træets bøn: Du, som gaar mig forbi og maaske tænker paa at løfte din haand mod mig, lyt, før du gør mig fortræd. Jeg er varmen paa din arne de kolde vinternætter, den venlige skygge, der skærmer dig mod sommerens sol. Jeg er den bjælke, som opholder dit hus, pladen paa dit bord, den seng hvori du ligger, den baad du bygger. Jeg er skaftet paa dit værktøj, døren for dit hjem, din vugges gænge, din kistefjæl. Jeg er godhedens brød og skønhedens blomst. Du som gaar forbi, lyt til min bøn: Gør mig ikke fortræd. Bedre kan det ikke siges!

HJARTBROLINDEN

I 2014 fik jeg en henvendelse fra en landmand midt i Sønderjylland, hvor han fortalte, at han havde en stor lind stående mellem nogle af bygningerne. Jeg fik ham til at sende nogle billeder, og den var god nok: det er et voldsomt stort træ.

I 2023 fik jeg lejlighed til at køre forbi og se træet ved selvsyn. Der var ingen

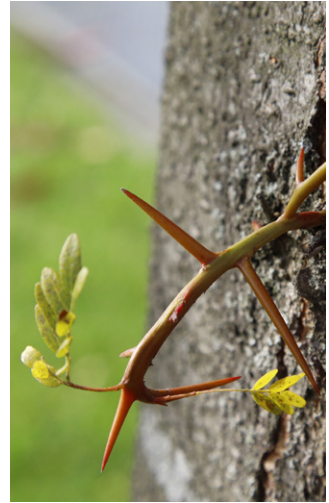
Hjartbrölingen

Tretorn, Roskilde

Tretorn frugter ("ærtebølge")

Barktornene!!

hjemme, så jeg tog mig friheden til at gå rundt og tage billeder og mål på træet. Den lodrette del har en omkreds på 4,5 m, men de to sidelæns voksende dele af stammen er ganske enkelt voldsomme og svære at måle entydigt. Men en alder på omkring 350 år gør selvfølgelig noget ved udsendet.

TRETORN, ROSKILDE

Under et besøg i en park i Roskilde opdagede jeg at der stod nogle tretorn-træer (*Gleditsia triacanthos*) mellem de fire veje, der udgik fra en rundkørsel. Det var i sensommeren, så de mange farvestrålende røde bælg på nogle af træerne var særdeles iøjnefaldende.

Brandtræet ved Vargårde

Træerne har nogle kraftige barktorne, nogle mange og andre ganske få. Træerne har en let kroneopbygning, så jeg synes de er rigtig velegnede til park- og allétræ, og selvfølgelig især inermis-varianten, der er uden torne.

Der står et par andre store tretorn i en lille park ved vejen "Byvolden" og ved et vejkruds i Roskilde.

VÆNETRÆET VED VARGÅRDE

Ca. 500 meter vest for Vargårde ved Hejls ved Kolding står der en kortstammet, bredkronet og fint symmetrisk eg i et markskel lige ud til vejen. Træet er et brandtræ, som skal beskytte den nærliggende ejendom mod brand. Træet står 10-15 m højere end gården, så det burde kunne fange lyn tiltænkt gården.

Men brandtræer kunne man også selv lave. Man tog nogle forkullede rester fra en brand og borede et hul i det valgte brandtræ, bankede dem ind i hullet og lukkede med en træprop. I stedet for forkullede rester kunne man skære et passende stykke ud af husets bindingsværk og sætte det ind i brandtræet (2).

Gammelt stød (stub) med ung ær, Jægerspris

Træet er netop kommet med i DN's projekt Evighedstræer. Man indgår her en aftale med lodsejer om at passe godt på træet.

STØD MED UNG ÆR, JÆGERSPRIS

Træeregisteret indeholder især bemærkelsesværdige træer, men den unge ær i det gamle stød bliver alligevel ikke taget med. Det er for ungt, men fotografisk og usædvanligt er det helt i top.

Det unge træ står lige ved siden af suttetræet i Jægerspris Slotspark.

Den enes død, den andens brød.

SVÆRGEEGEN

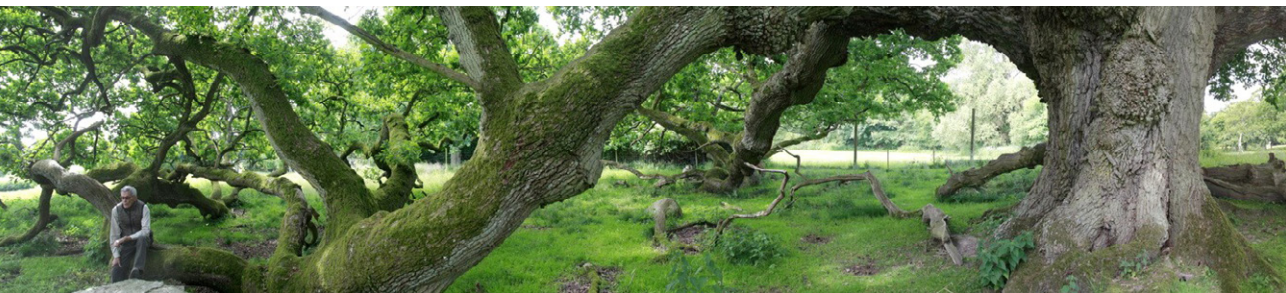
De træer, jeg tidligere har omtalt, har alle været let tilgængelige for interesserede, men det gælder ikke Sværgeegen ved Bækkeskov Gods i Sydsjælland. Træet står i Dyrehaven, der ligger lidt syd og øst for slottet, og befinder sig altså bag en indhegning. Der knytter sig en særlig historie til træet, hvilket kan retfærdiggøre at det nævnes her.

Godset var tidligere ejet af Peter Zobel, der var direktør for forsikringselskabet Codan.

Peter Zobel havde ikke ry for at være overvældende vennesæl, så det varede nogle år inden jeg tog mod til at ringe: jeg var velkommen! Da jeg ankom og ringede ind, blev jeg straks budt på kaffe, trods mine meget mudrede støvler.

Og så gik snakken ellers om jagt og trofæer. Samlingen af trofæer fra mange verdensdele var ganske enkelt imponerende. Hans meget fine samling af opsatser af rådyr befandt sig i en anden bygning.

Peter Zobel viste mig træet, det var tidligt forår, så der var kun antydning af grønt på kvistene. Et par af træets store grene var halvt brækket helt inde ved stammen og lå derfor på jorden. Den ene gren blev målt til at være over 28 m lang, og sammen med en anden lang gren

360° panorama af Sværgeegen på Bækkeskov. Peter Zobel ses yderst til venstre siddende på den 28 m lange gren.

dannedes næsten en højloftet hal. For at fotografere det ville jeg gerne komme en måneds tid senere, når der var flere blade på træet.

Som sagt så gjort. Peter Zobel havde arrangeret at vi kunne køre ind til træet i hans Range Rover, og områdets vegetation var slået, så det var bare at gå i gang. Årsagen til at anvende bilen var, at Peter Zobel ikke var så rask, at han kunne klare legemlig anstrengelse.

Men navnet "Sværgeegen" har en barsk baggrund. En tidligere godsejer, Ahasverus Becker, var så forfærdelig streng overfor sine hovbønder, at de ikke ville finde sig i det og fysisk afstraffelse længere. De mødtes i 1728 ved egen og besluttede at gøre det af med godsejeren. De svor på at være sammen om det ved at lægge hånden på en le, der var stukket i et hul i stammen (stålets stærke kraft). Som sagt, så gjort.

Men straffen udeblev ikke. 11 af de 21 hovbønder blev henrettet på gerningsstedet, og de øvrige fik hårde straffe i tugthus (2).

AFSLUTNING

Som det ses, findes der træer i alle mulige afskygninger, også i lille Danmark. Store, voldsomme, med barske historier eller botanisk interessante.

Det kan også let udledes af ovenstående, at arbejdet med at registrere nogle af

de mest bemærkelsesværdige træer giver nogle gode oplevelser.

Ved Godthåbsvej stod et rigtig flot og stort abetræ, som pludselig ikke var der mere. Det fejlede ellers ikke noget. Da jeg spurgte en dame i et vindue om træet, lukkede hun vinduet, og ville bestemt ikke tale med mig. Træet havde stået nogle meter foran, så forklaringen lå lige for: det skyggede og måtte væk! Desværre.

Men ellers: det er helt fantastisk så mange træinteresserede, venlige og hjælpsomme mennesker, jeg har mødt, når jeg har søgt eller spurgt nærmere om et træ.

KILDER

1. Holtén, N. E.: Kæmpege i Danmark. En beskrivelse af de 30 tykkeste træer. DDF 1998.
2. Lidegaard, Mads: Danske Træer fra Sagn og Tro, 1996.
3. Staun, Henrik: Skove og Skovbrug på Langeland, 2005.
4. Qvistorff, Helge: Berømte Danske Træer, 1995.
5. Naturstyrelsens Vandretursfolder 89: Haderslev Øster- og Vesterskov.
6. Mail fra Charlotte Margrethe Øvliisdatter Røjgaard

INTERNETTET:

<https://www.danskeherregaarde.dk/nutid/baekkeskov>

TRÆREGISTERET:

<https://www.dendron.dk/dtr>

Asken ved Haderslev:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1864
Asken i Grundfør:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1249
Asken i Kalø Hestehave:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1245
Brandegen ved Vargårde:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1583
Bylindene i Sølling:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=936
Den mangestammede bøg:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=688
De fire Skovfogeder:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1754
Højhuset:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1415
Hjartbrøllinden:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=595
Klintekongens Pindespil:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1925
Klopstocks Eg:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1027
Kærlighedsbøgen:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1227
Mosebøg (Jægerspris):	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1676
Mosebøg (Silkeborg):	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=907
Skomageregen:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=1924
Sværgeegen:	dendron.dk/dtr/detaljer.asp?Individual_id=795